

**AKTUÁLNÍ OTÁZKY REFORMY
TRESTNÍHO PRÁVA HMOTNÉHO A PROCESNÍHO
České republiky
z pohledu teorie a praxe
DSP – podzim 2006**

I. Úvodem

Stručná historie a aktuální stav trestněprávní reformy – rekodifikační fáze - v ČR od 2. poloviny 90. let 20. století

- 1996: úvahy o koncepci reformy TPH, TPP ... ot. paralelní či postupné reformy TPH + TPP... TPP + TPH
- 1999, 2000: návrh koncepce reformy TPH ...
- 2001 – 2005: návrhy paragrafované osnovy trestního zákoníku ... PSČR (I. - III. čtení 2005)
- 2006: leden – Senát (ÚstPr výbor a výbor pro záležitosti EU) projednal a vrátil osnovu Sněmovně ...
únor – Senát osnovu zamítl ...
březen – Sněmovna osnovu nepřijala ...

V současné době se (údajně) formuje komise pro zpracování nové verze osnovy, zohledňující výhrady, pro které osnova v PČR neprošla, s cílem předložit ji znovu do parlamentu.

II. Aktuální stav reformy trestního práva hmotného – novelizační fáze

Nepřijetí osnovy vyvolalo potřebu realizovat cestou dílčích novel proces transpozice a implementace sekundárního komunitárního a unijního práva, na který osnova již reagovala.

Trestní zákon:

- MS čj. 372/2006-LO/SP/3 (podklad)
- MS čj. 869/04-L (podklad)

Trestní řád:

- MS čj. 25/2006-LO/SP/6 (podklad)
- MS čj. 869/04-L (podklad)

III. Vybrané problémy reformy obecné části trestního práva hmotného – základy trestní odpovědnosti

Trestný čin z hlediska viny a trestu – de lege lata:

vina: pachatelem zaviněné naplnění znaků subjektu, objektu a objektivní stránky

- pojetí trestného činu / provinění
  - materiální ...
  - formální ...
  - materiálně-formální (§ 3 odst. 1, 2, 4 TZ; § 6 ZSM)
    - *lato sensu* (materiální stránka vedle formální stránky)
    - *stricto sensu* (materiální stránka uvnitř formální stránky)
  - **formálně-materiální** (materiální stránka uvnitř formální stránky)

Kasuistika: nejednotná rozhodovací praxe NS ČR (různé senáty různá rozhodnutí nebo v rámci téhož senátu různí soudci různě – viz podklady)

trest / trestní opatření:

- pojetí trestného činu / provinění
  - **materiálně-formální** (§ 3 odst. 1, 2, 4 plus další kritéria materiální stránky v podobě § 31 odst. 1, 3, § 33, § 34 – okolnosti v době spáchání činu, § 40 TZ; § 6 plus další kritéria materiální stránky v podobě § 32, § 1 odst. 3 ZSM)

Trestný čin z hlediska viny a trestu – de lege ferenda:

vina:

- pojetí trestného činu
  - formální ... § 13 odst. 1
    - § 13
    - Trestný čin*
    - Trestným činem je protiprávní čin, který zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v tomto nebo jiném zákoně vymezujícím trestné činy.*
  - **formálně-materiální** ... § 13 odst. 1 + § 394 odst. 2 (materiální stránka uvnitř formální stránky) ...
  - § 394 odst. 2
    - „(2) *Znaky trestného činu je třeba vykládat tak, aby v souladu s účelem trestního zákona byl za trestný čin považován jen čin společensky škodlivý.*“
  - pozitivita a negativa úpravy ... potřeba jejího dalšího propracování ...

trest / trestní opatření:

- pojetí trestného činu
  - **materiálně-formální** (§ 38 odst. 1, § 39 odst. 1, 2, 3, 4 osnovy)
    - § 38

Přiměřenost trestních sankcí

(1) Trestní sankce je nutno ukládat s přihlédnutím k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu, osobě pachatele a jeho poměrům.

§ 39

Výměra trestu

(1) Při stanovení druhu trestu a jeho výměry přihlédne soud k povaze a závažnosti trestného činu, k osobním, rodinným, majetkovým a jiným poměrům pachatele a k jeho dosavadnímu způsobu života; dále i k chování pachatele po činu, zejména k jeho případné snaze nahradit škodu či jiné škodlivé následky činu, a pokud byl označen jako spolupracující obviněný, též k tomu, jak významným způsobem přispěl k objasnění zvláště závažného zločinu spáchaného členy organizované skupiny nebo ve prospěch skupiny organizovaného zločinu nebo pomohl zabránit pokusu nebo

dokonání takového trestného činu. Přihlédne také k účinkům a důsledkům, které lze očekávat od trestu pro budoucí život pachatele.

(2) *Povaha a závažnost trestného činu je určována zejména významem konkrétního chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsobem provedení činu a jeho následky, okolnostmi, za kterých byl čin spáchán, osobou pachatele, mírou jeho zavinění a jeho pohnutkou, záměrem nebo cílem.*

(3) *Při stanovení druhu trestu a jeho výměry přihlédne soud i k polehčujícím a přitěžujícím okolnostem (§ 41 a 42), k době, která uplynula od spáchání trestného činu, k případné změně situace a k délce trestního řízení, trvalo-li nepřiměřeně dlouhou dobu. Při posouzení přiměřenosti délky trestního řízení soud přihlédne ke složitosti věci, k postupu orgánů činných v trestním řízení, k významu trestního řízení pro pachatele a k jeho jednání, kterým přispěl k průtahům v trestním řízení.*

(4) *K okolnosti, která je zákonným znakem trestného činu, včetně okolnosti, která podmiňuje použití vyšší trestní sazby, nelze přihlédnout jako k okolnosti polehčující nebo přitěžující. K okolnosti odůvodňující mimořádné snížení trestu odnětí svobody nelze přihlédnout jako k okolnosti polehčující.*

Pachatel

de lege lata

dospělý - § 9 odst. 1, § 11, § 12 TZ – *absolutní* trestní odpovědnost

mladistvý - § 9 odst. 1, § 11, § 12 TZ; § 2 písm. d), § 5 odst. 1 ZSM – *relativní* trestní odpovědnost

pachatel: přímý (§ 9 odst. 1 TZ)

nepřímý (§ 9 odst. 1 TZ)

Kasuistika: Rt č. 10/1996 – návod dítěte posuzován jako účastenství ...

de lege ferenda

mladistvý - § 25 osnovy (14 let); otázka diferencované věkové hranice ...

pachatel: přímý (§ 22 odst. 1 osnovy)

nepřímý (§ 22 odst. 2 osnovy)

Zavinění

de lege lata

§§ 4, 5, 6 TZ ...

de lege ferenda

§ 15 odst. 2 osnovy: srozumění – smíření (Abfindungstheorie) – dolus eventualis ...

řešení tzv. lhovostejnosti pravé (nulitní vůle) – de lege lata = § 5 písm. a); de lege ferenda = § 15 odst. 2

§ 16 odst. 2 – hrubá nedbalost ...

Omyl

de lege lata

--- TZ; § 11 odst. 1 písm. b) ZSM /omluvitelný omyl mlad. při upuštění od tr. op./

de lege ferenda

§ 18 – o. skutkový ... § 19 – o. právní ... omluvitelný

Exkurs: omyl právní negativní o podmínkách trestní odpovědnosti

omyl o „normativním znaku“ skutkové podstaty (znak vyjádřený právním pojmem, vztahem, institutem)

oba omyly je nutno odlišovat tak, jako je nutno odlišovat negativní omyl právní a skutkový

Kasuistika: podklad - § 148 TZ

Opomenutí

de lege lata

omise: pravá (obecná /§ 207 odst. 1 TZ/ + speciální /§ 207 odst. 2, § 208 TZ)

nepravá (§ 89 odst. 2 TZ)

problém „transformace“ omise pravé *speciální* v omisi nepravou

Kasuistika:

„...kunštátský pokus o vraždu per omissionem ... 2006“

transformace § 208 v § 8 odst. 1 k § 219 odst. 1, 2 písm. b), h) /§ 88 odst. 1 /TZ

anebo

vícečinný souběh zdánlivý uvedených trestných činů, za využití „ingerence“ ve vztahu k pokusu o vraždu ?

odpovědnost řidiče a spolujezdkyně, za předpokladu, že po nalezení poškozeného v jejich autě tohoto vyvezli do lesa a tam jej zanechali ... (§ 8 odst. 1 k § 219 odst. 1, 2 písm. b), h) /§ 88 odst. 1/, § 9 odst. 2 TZ)

de lege ferenda

§ 395 osnovy (propracovanější § 89 odst. 2 TZ)

IV. Exkurs: reforma českého trestního práva procesního

Vedle paragrafované osnovy trestního zákoníku byl vypracován na podzim roku 2004 ministerskou legislativou i *Návrh věcného záměr zákona o trestním řízení soudním*, který již prošel resortním připomínkovým řízením v témže roce; MS ČR, Odbor legislativní, M – 1251/2004.

Svým způsobem vychází z tzv. „velké novely“ („malé rekodifikace“) trestního řádu č. 265/2001 Sb.

V současné době se zatím nepočítá s vypracováním paragrafované osnovy.

Citovaný Návrh sleduje:

- *výrazněji zjednodušit a zrychlit trestní řízení ve všech jeho stádiích ...;*
- *dále posílit význam stadia řízení před soudem na úkor přípravného řízení;*
- *posílit postavení státního zástupce při výkonu dozoru v přípravném řízení a při rozhodování v něm ...;*
- *v širší míře umožnit v procesní formě zachytit důkazy i v případech, kdy ještě nejsou podmínky pro stíhání konkrétní osoby;*
- *snížit finanční náklady, které na trestní řízení vynakládá stát ...;*
- *v oblasti řádných a zejm. mimořádných opravných prostředků více respektovat stanoviska stran řízení a více umožnit za přísně stanovených podmínek přístup k Nejvyššímu soudu cestou kasační stížnosti (dovolání).*

Prameny:

- Fenyk, J.* Návrh trestního zákona České republiky, příčiny a důsledky jeho nepřijetí (Odlišný vývoj a osud projektů trestních zákonů od vzniku samostatného Československa). *Trestní právo*, č. 6/2006, str. 4 a n.
- Fryštáček, M.* Pár poznámek k návrhu věcného záměru rekodifikace zákona o trestním řízení soudním z pohledu policejní praxe. I. část, *Trestní právo*, č. 12/2004, str. 21 a n. II. část, *Trestní právo*, č. 1/2005, str. 15 a n.
- Gřivna, T.* Několik poznámek k zásadě oportunitity v návrhu věcného záměru nového trestního řádu. *Trestní právo*, č. 12/2004, str. 3 a n.
- Jelínek, J.* K novému trestnímu zákoníku. *Karlovarská právní revue*, č. 3/2006, str. 1 a n.
- Kratochvíl, V.* České trestní právo stále v pohybu. *Trestní právo*, č. 4/1996, str. 2 a n.
- Kratochvíl, V. a kol.* *Trestní právo hmotné. Obecná část. 3. přepracované a doplněné vydání.* Brno: MU v Brně, 2002, 571 str.
- Kratochvíl, V.* Od formálního pojetí trestného činu k formálnímu pojetí trestného činu? In: Krausová, I. (red.): *Ve službách práva. Sborník příspěvků k 10. výročí založení pobočky nakladatelství C. H. Beck v Praze. 1. vyd.* Praha: C. H. Beck, 2003, str. 239 n.
- Kratochvíl, V.* Od materiálního pojetí k formálnímu pojetí trestného činu. *Časopis pro právní vědu a praxi*, č. 2/2005, str. 169 a n.
- Kratochvíl, V.* Cesty individualizace trestní odpovědnosti, či konstatování trestní neodpovědnosti: hmotně právní nebo procesně právní problém? *Právní obzor*, č. 1/2005, str. 13 a n.
- Kratochvíl, V.* Návrh věcného záměru zákona o trestním řízení soudním (trestní řád 2004). *Státní zastupitelství*, III, 2005, 1-3, str. 2 a n.
- Kratochvíl, V.* K pojetí trestného činu v návrhu trestního zákoníku České republiky 2006. *Trestněprávní revue*, č. 5/2006, str. 129 a n.
- Kratochvíl, V.* Česká reforma trestního práva hmotného na rozcestí, bilance a perspektivy. Odborný seminář konaný dne 15. června 2006 na Fakultě právnické ZČU v Plzni. (Sborník v tisku).
- Kalvodová, V.* (red.) *Rekodifikace českého trestního práva procesního. Sborník příspěvků z mezinárodní konference konané dne 21. listopadu 2000 na PF MU v Brně.* Brno: AUBI, No 250, 2001, 200 str.
- Kuchta, J.* (red.) *Koncepce nové kodifikace trestního práva hmotného České republiky. Sborník příspěvků z konference.* Brno: AUBI, No 246, 2000, 256 str.
- Musil, J.* Reformě trestního práva v České republice chybějí velká témata. *Kriminalistika*, č. 4/2006, str. 237 a n.
- Pípek, J.* Zamyšlení nad reformou českého trestního práva. *Právník*, č. 11/2006, str. 1249 a n.
- Šámal, P.* Informace o projednávání trestního zákoníku a zákona o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku v Parlamentu ČR. *Trestněprávní revue*, č. 4/2006, str. 126 a n.
- Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek NS, sešit č. 9-10/2004*

Zkratky:

- TZ** – zák. č. 140/1961 Sb., ve znění pozdějších předpisů
ZSM – zák. č. 218/2003 Sb., ve znění pozdějších předpisů
Rt – Sb. rozh. a stan. – část trestní

prof. JUDr. Vladimír Kratochvíl, CSc.

Brno 6. 12. 2006